

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATION

SESOTHO PUO YA LAPENG (HL)

PAMPIRI YA PELE (P1)

2015

MATSHWAO: 70

NAKO: Dihora tse 2

Pampiri ena e na le maqephe a 11.

DITAELO HO MOHLAHLOBUWA

1. Pampiri ena e arotswe DIKAROLO TSE THARO, e leng:

KAROLO YA A:	Tekokutlwisiso	(30)
KAROLO YA B:	Kgutsufatso	(10)
KAROLO YA C:	Dibopeho le ditlwaelo tsa Tshebediso ya puo	(30)
2. Araba dipotso TSOHLE.
3. Qala KAROLO E NNGWE le E NNGWE leqepheng LE LETJHA.
4. Seha mola qetellong ya KAROLO E NNGWE le E NNGWE.
5. Nomora dikarabo tsa hao jwalo ka ha dipotso di nomorilwe pampiring ya dipotso.
6. Tlola mola dipakeng tsa dikarabo tsa hao.
7. Tsepamisa maikutlo haholo mopeletong le popong ya dipolelo tse nepahetseng.
8. O eletswa ho sebedisa nako ya hao ka mokgwa ona:

Metsotso e 50 ho araba KAROLO YA A
Metsotso e 30 ho araba KAROLO YA B
Metsotso e 40 ho araba KAROLO YA C
9. Ngola ka mongolo o makgethe mme o balehang.

KAROLO YA A: TEKOKUTLWISISO**POTSO YA 1**

Potsong ena o nehlwe mefuta e mmedi ya ditema. Bala tema e nngwe le e nngwe ka hloko o nto araba dipotso tsohle tse hlahang tlasa tema ka nngwe.

TEMA YA A

Bala tema ena e latelang, mme ha o qetile o arabe dipotso tse e latelang.

HO ROBALA KE HO FETOHA

- 1 Dirontsho e ne e le thotholokwane ya ntate Mohau le mme Mmamohau. O holetse lapeng le nang le kgalemelo le molao. Ruri leshala le tswala molora! Dirontsho o hanne tataiso le kgalemelo ya lapeng ho fihlela a ba a nyahlatsa sekolo ha a le mahareng a sehlopha sa leshome. A matha kamora metswalle e phelang borata, a sa natse le ho tsotella mang kapa mang ka lapeng ho fihlela ntatae a ba a mo tela. E ne e re ha a kgalemelwa ka thupa teng, ba ne ba mmaka materebe. E be ke mohla a tla ya ithoballa malopolopo. E ne e re ha a tswa ha-pelo-nkise, lapeng habo ba ne ba mo amohela hantle ka le reng 'Re tla etsang? Ke madi a rona, ke sehole sa rona. Re se re mpa re thaba ha a ntse a phela feela.' 5 10
- 2 Dirontsho o phetse bophelo bona ba 'le ka nketsang' ho fihlela a fumana ngwana eo a ithonaketseng yena moo a ntseng a hlwahlwaela teng. Batswadi ba hae ba ne ba mo thusa ka ho apesa leseana lena la batho ha ho hlokeha hore ba le apese, empa ba mmolelletse hore ha e le ho ikgodisetsa lona, o tla bona ka ho feta. Dirontsho o ne a tsekela hohle a ntse a pepile ngwana, a be a nne a robale koo ka yena, ho se motho ya mmotsang moo a tswang teng le ngwana. 15
- 3 Ngwana wa Dirontsho o ile a hola ha boima jwalo ka kgutsana. Ka nako tse ding o ne a kgaqiswa majwala ho se dijo tseo a ka di fuwang tse loketseng bana. Eitse ha ho thwe o tswile phakweng, a boela a ba le e mong. Le yena a nna a hola jwalo ka wa pele. Dirontsho o ne a tsekelaka hohle le bana ba babedi. E mong o ne a mo tshwara ka letsoho, ha a pepile e mong. Ka nako e nngwe o ne o ka fumana enwa ya tsamayang ka maoto a saletse moraorao ha mmae a ntse a phaolaka jwalo le bona kapa ka nako e nngwe a hulanngwe habohloko feela ho thwe a phakise, a tlohele ho nanya. Leha ho ne ho le thata ho bana bana, ba ile ba hola ba ba ba fihla boemong ba ho kena sekolo. 20 25
- 4 Yare ho sa le jwalo, ha rothela ho hong ka kelellong ya Dirontsho. Ha a sheba bana ba hae a utlwa a ba hauhela. A etsa qeto ya ho menahana le mehlala ho ya ho batswadi ba hae a ile ho kopa tshwarelo. Batswadi ba hae ba ile ba bona a se a hlaha monyako a tsamaya le bana ba hae. O ile a ikwahlaya mme a kopa tshwarelo ho batswadi ba hae ha a sa ka a ahela lentswe la bona lesaka. Batswadi ba hae ba ile ba amohela kopo ya hae ka matsoho a mofuthu, ba ipolella hore e thala e boela mosehlelong. 30

5	Maqalong a selemo, Dirontsho o ile a makatsa batswadi ba hae ha a ba tsebisa hore o ikemiseditse ho boela sekolong ha dikolo di bulwa. Ba thola ba ka ba lebella ha ngwale e kgiba. Ka nnete ba bona motho a kgothetse, a tsamaya sekolo ka nepo. A ikakgela ka setotswana dithutong tsa hae mme a atleha dithutong tsa hae ka dinaledi. Batswadi ba hae, ba sa makaletse mohlolo oo, motho wa rona a ingodisetsa lekala la mosebeletsi wa setjhaba unibesithing. Ka nako e sa fediseng pelo, o ile a atleha dithutong tsa hae ka matshwao a hodimo.	35 40
6	Dirontsho o ile a fumana mosebetsi wa ho ba mosebeletsi wa setjhaba tikolohong ya habo, mme mosebetsi oo o ile a o etsa ka boikitlaetso. O ile a iphumanela mohlankana ya neng a shwa a ikepela ka yena, eo e neng e le ngaka sepetelele sa lehae. Kamora selemo ba ratana, ngaka ena e ile ya nyala Dirontsho, mme ya e hapella le manamane a yona.	45
7	Dirontsho o ile a phela hamonate, a atleha lenyalong la hae mme a hopola mantswe a Sesotho a reng 'mmetlakgola o e lebisa ho wabo' hobane o ile a bula lehae la bana ba hlekefeditsweng le ba sollang mebileng kaha motsebi wa tsela ke motsamai wa yona. Ka thuso ya molekane wa hae, ba ile ba tshehetsa bana bana ho fihlela ba qeta dithuto tsa bona dikolong tse phahameng.	50
[E qotsitswe le ho lokisetswa tlhahlobo ho tswa bukeng ya <i>Toro</i> , SL Sefatsa, 1999:12–14]		

- 1.1 Ho bolelwa eng ha ho thwe Dirontsho e ne e le thotholokwane habo? (1)
- 1.2 Sesosa sa hore Dirontsho a robale malopolopo e ne e le sefe mme ditlamorao tsa teng ebile dife? (2)
- 1.3 Bolela seo mongodi a se akanyang ka ho 'phela borata'. (1)
- 1.4 Qoholla polelo seratswaneng sa pele e o tsebisang hore ba habo Dirontsho ba ne ba mo nka jwalo ka motho ya sa phethahalang. (1)
- 1.5 Kgetha karabo e nepahetseng ho tsena tse latelang. Ngola feela tlhaku (A–D) e bapileng le karabo eo o e kgethang.

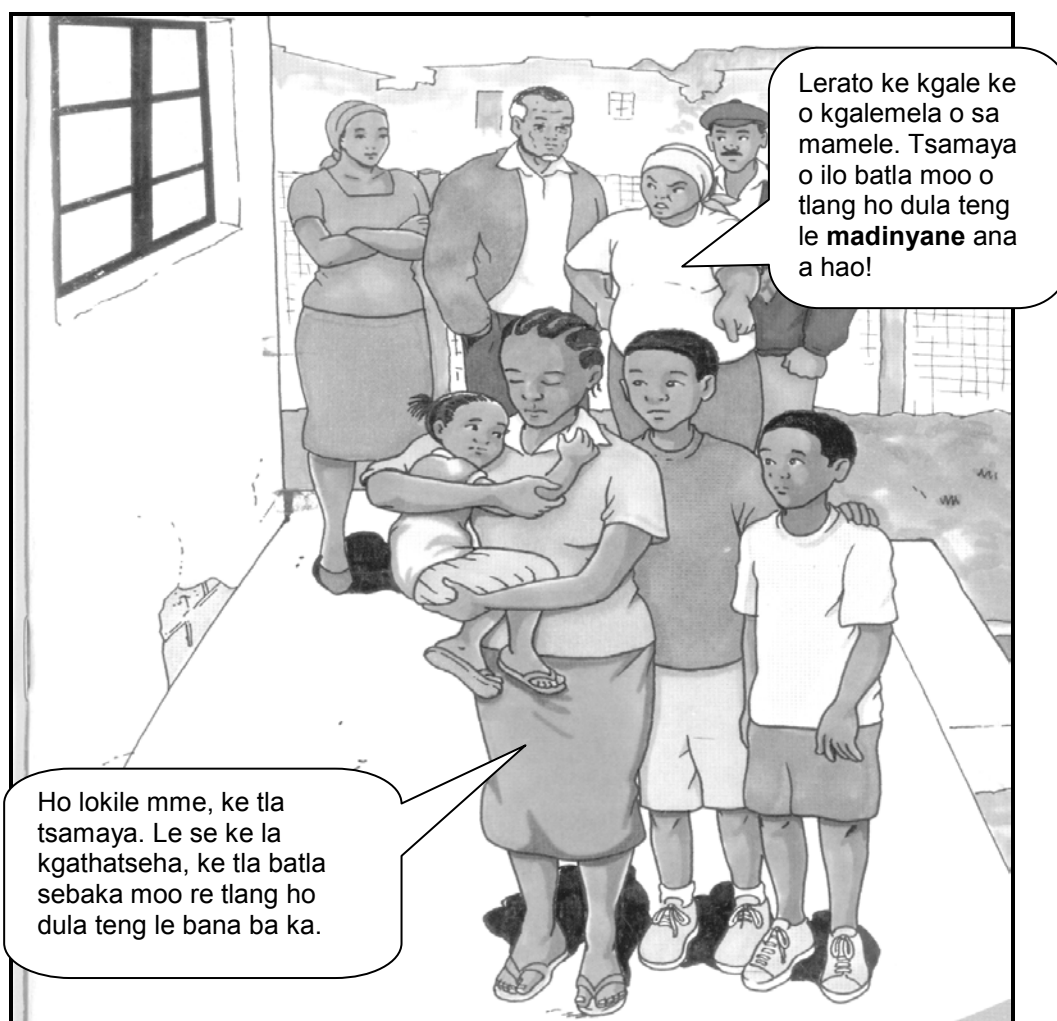
Maikutlo a neng a totobatswa ke Dirontsho ha a ne a etsa qeto ya ho menahana le mehlala ho ya kopa tshwarelo batswading ba hae ke a ...

A thabo.
B tshwabo.
C kgalefo.
D ho se kgathalle. (1)
- 1.6 Ka polelo e LE NNGWE akaretsa mohopolo wa sehlooho o hlahellang seratswaneng sa bobedi. (2)
- 1.7 Ke moelelo ofe oo mongodi a lekang ho re hlahisetsa wona ka ho sebedisa lentswe 'kgaqiswa' seratswaneng sa boraro? (2)

- 1.8 Hobaneng ha Dirontsho a ile a fetola maikutlo a hae? (1)
- 1.9 O itshetlehile ka seratswana sa 3 bolela ditokelo tsa bana tseo Dirontsho a neng a di hatakela kgodisong ya bana ba hae. (2)
- 1.10 Maelana a Basotho a re 'motho o tshohela leomeng'. Qotsa ketsahalo e LE NNGWE feela (seratswaneng sa 4) e ileng ya etswa ke Dirontsho ho nnetefatsa maelana ana. (2)
- 1.11 Ho ya ka mekgwa le ditlwaelo tsa Basotho, ebe ho ne ho nepahetse hore ha ngaka e nyala Dirontsho e mo nyalelle le bana ba hae? Hobaneng o realo? (2)
- 1.12 Ke thuto efe e ntle eo o ithutang yona ka ketso ya Dirontsho ya ho bula lehae la bana ba sollang mebileng? (2)

TEMA YA B

Boha tema ena e latelang, mme ha o qetile o arabe dipotso tse e latelang.

[Setshwantsho se qotsitse bukeng ya *Little Gogo*, Cambridge UP, 2009:1, mme sa lokisetswa tlhahlobo ena]

- 1.13 O ikamahantse ka mantswa ana 'ke kgale ke o kgalemela' o ka re tshwano pakeng tsa Lerato le Dirontsho temeng ya pele ke efe? (2)

- 1.14 Ha o nahana ke hobaneng ha e mong wa basadi ba emeng ka morao a phuthile matsoho a shebelletse feela sena se etsahalang? (2)
- 1.15 Na o ka re lentswe lee 'madinyane' le sebediswang ke Mmalerato le re bolella eng ka yena malebana le bana ba Lerato? (2)
- 1.16 Ha o sheba Mmalerato ke eng e re bolellang hore o hlile o halefile ntle le mantswe ao a a buang? (1)
- 1.17 Ke maikutlo afe a iponahatsang difahlehong tsa Lerato le bana ba hae? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 1.18 Ebe mokgwa oo Mmalerato a lelekang Lerato ka wona o nepahetse bakeng sa kgalemo ya ngwana? Fana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- [30]**

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: KGUTSUFATSO**POTSO YA 2**

Bala ditaba tsa tema e latelang ebe o di kgutsufatsa ka ho ngola ka seratswana se momahaneng moo o totobatsang dintlha tsa sehlooho tseo batswadi ba lokelang ho di ela hloko mabapi le ho fa bana monyetla wa ho etsa diqeto le ho ikgethela metswalle.

ELA HLOKO

O lebeletswe ho etsa tse latelang:

1. Kgutsufatso e be ya mantswe a sa feteng 90.
2. Dintlha e be TSE SUPILENG tse jereng mohopolo wa sehlooho.
3. Ngola ka mokgwa wa seratswana se momahaneng.
4. Bontsha palo ya mantswe ao o a sebedisitseng qetellong ya kgutsufatso ya hao.

TEMA YA C**NEHA BANA MONYETLA WA HO IKGETHELA.**

Anne Cawood ke moeletsisi le mosebeletsisi wa setjhaba ya ikemetseng. O atisa ho kotjwa ke batswadi ho ba eletsisa ha ba nahana hore ngwana bona o tlasa taolo ya e mong. Maemong a jwalo Anne o ye a lemohise batswadi ka ho hlalosa tse latelang:

Anne o hlalosa hore batswadi ba bangata ba ngongorehiswa ke metswalle ya bana ba bona. O re se bolelwang ke boramahlale ha ba re disatshwaneng di a hohelana, ke nnete e tswileng matsoho, hobane hangata ngwana ya thotseng o atisa ho etsa setswalle se tiileng le lehehle la ngwana.

Anne o eletsisa batswadi hore ho molemo ho thusa ngwana ho hola a tseba ho ikemela kgahlanong le batho ba boitshwaro bo fapafapaneng. Mohato wa pele ke ho fa ngwana monyetla wa ho ikgethela metswalle. Motswadi o lokela ho elellwa hore ngwana o na le tseo a di ratang, tse ikgethileng, tse sa tshwaneng le tsa ba bang. Ntlha e nngwe ke ya ho kgothalletsa boitshwaro bo itseng bo bontshang tlhompho.

Motswadi a se ke a peretlisa boitshwaro bo bobele ba ngwana nnyeo, a mpe a kgalemele se sa lokang. Ha o dula o bontsha ngwana wa hao kamoo boitshwaro ba motswalle wa hae bo hlephileng kateng, o mo susumeletsa ho etsa setswalle se tiileng le yena. Hona ho bakwa ke hore seo wena motswadi o reng ha se a loka, ke seo bana ba se nketseng hodimo ebile se bontsha bohale ba nako eo ya ho hola ha bona.

Anne o tswela pele ka ho lemosa batswadi ho elellwa hore ngwana ya ithutang ka diphoso tsa hae lelapeng le mofuthu, o elellwa diphoso tseo ka tsela e ntle, e mo susumeletsang ho tebisa maikutlo a hae ha a etsa diqeto tse hlokolosi bophelong. Ntlha ya ho qetela ke ya hore dintlha tse ka hodimo ha di bolele hore motswadi ha a sa tshwanetse ho hatella seo yena a bonang se le molemo kgodisong ya bana. Mohlala ke hore ha motswalle wa ngwana wa hao a le etetse, mme a sebedisa puo e hlohlontshang ditsebe, o mo kgalemele ka ho mmolella hore lapeng la hao ha ho sebediswe puo e jwalo – o hle o lomahanye meno tabeng eo.

[E qotsitswe, ya fetolelwa le ho lokisetswa tlhahlobo ho tswa makasineng wa *Fairlady*, Loetse 2012:59]

KAROLO YA C: DIBOPEHO LE DITLWAELO TSA TSHEBEDISO YA PUO**POTSO YA 3: PAPATSO**

Bala le ho boha papatso ena e latelang e be o araba dipotso tse thehilweng hodima yona.

TEMA D

TSWEKERE YA SEBELE. MONATE WA SEBELE!

Tshela bohashana ba tswekere tamating ho thethefatsa bodila.

E boloke sebakeng se phodileng se ommeng ho thibela ho omella!

TSWEKERE YA SEBELE. MONATE WA SEBELE!
Tswekere e tshweu

Tswekere ya mmoba wa sebele e tshwarellang nako e telele.

[Setshwantsho se qotsitse le ho lokisetwa mosebetsi ona ho tswa makasineng wa Bona, Phato 2014:22]

- 3.1 Fana ka lepetjo la sehlahiswa sena. (1)
- 3.2 Phetapheto ya lentswe 'sebele' e re bolella eng ka sehlahiswa see? (2)
- 3.3 Bolela lewa la ho bapatsa le LE LENG le sebedisitsweng ke mmapatsi ho hohela bareki. (1)

- 3.4 Ntle le lepetjo ke puo efe e sebedisitsweng ke mmapatsi ho susumetsa bareki hore ba reke sehlahiswa sena? (2)
- 3.5 Letshwao la makalo lentsweng lena 'omella' le na le tshusumetso efe papatsong? (1)
- 3.6 Bolela hore ebe ke ntlha kapa ke mohopolo hore ha o boloka tswekere sebakeng se ommeng e ke ke ya omella. (1)
- 3.7 Ha o ne o le ralebenkele na o ne o ka kgothaletsa bareki ba hao ho reka sehlahiswa see? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

[10]**POTSO YA 4: KHATHUNU**

Bala le ho boha khathunu ena e latelang e be o araba dipotso tse thehilweng hodima yona.

TEMA E

[Khathunu ena e qotsitswe le ho hlophisetswa tlhahlobo ho tswa ho Sowetan, 21/08/2014:14]

- 4.1 Ka polelo e LE NNGWE hlalosa se etsahalang khathunung mona. (2)

- 4.2 Bolela dintho TSE PEDI tse o bontshang hore monna ya dutseng setulong o ne a le maikemisetsong a ho ithabisa ha a ntse a bohile thelebishene/thelevishene. (2)
- 4.3 Tjhebahalo ya sefahleho sa monna e hlahisa maikutlo afe? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 4.4 Tsela eo mosadi a emeng ka yona e re senolela maikutlo afe a hae? (2)
- 4.5 Ketso ena ya ntate enwa ya hore a ptjhatle dintho e mo hlahisa e le motho ya jwang? (2)
- [10]**

POTSO YA 5: TEMA YA PROSA

Bala tema ena e be o araba dipotso tsa thutapuo le tshebediso ya puo tse botsitsweng hodima yona.

TEMA YA F

1	Nthabiseng o hopola dintho tseo mmae a kileng a mmolella tsona hore ha a fihla sekolong se phahameng o lokela ho bula mahlo, ka ha o tla tobana le diphephetso tse ngata ha a kopakopana le bana ba batjha ba tswang diporaemare tse fapaneng. Mmae o ne a mo laile ka thata hore a bule mahlo, a ithute ho kgetha metswalle hantle. A tsebisa Nthabiseng hore motho o tshwarwa ka dipuo. MmaNthabiseng a eletsa Nthabiseng ka hore a be le tsebe e lethwethwe, a be a sekaseke seo motho a se buang.	5
2	'Ke fumane botlhalentlhajana bana ba babedi ba re phelekanyeditse ka tsela e makatsang. Hona ke sesupo sa hore ke mekaubere ya kgale. Ao! Ra tla ra ba mahlatsipa a banana bana ba hopolang hore ba bohlale empa e le dithoto tsa ho qetela.' Nthabiseng yena o ne a batla a le letswalonyana empa a leka hore a se ke a phoqa Dieketseng.	10
3	O ne a hlile a atisa ho ipata ka Dieketseng, a tseba hore ha ho motho ya ka mo atamelang. Taba ena ya boDieketseng e ne e hlile e beha kगतello e matla ho bana ba bang, ba neng ba thothela boDieketseng ditaba, e le ho qeka tshireletso.	15

- 5.1 Bopa polelo eo ho yona o sebedisang lentswe le latelang e le lehlalosi la sebaka:
sekolo (1)
- 5.2 Boela o ngole polelo ena hape empa o e qale ka lentswe le ntshofaditsweng.
Mmanthabiseng a eletsa **Nthabiseng** ka hore a be le tsebe e lethwethwe. (2)

- 5.3 Bopa polelo ka maelana ana ho totobatsa moelelo wa ona.
ho bula mahlo. (2)
- 5.4 Fetolela polelo e latelang ho sekaokgoneho.
Ke fumane botlhalentlhajana bana ba re phelekanyeditse ka tsela e
makatsang. (1)
- 5.5 Bopa polelo moo o sebedisitseng lentswe le latelang ka moelelo o fapaneng
le oo le sebedisitsweng ka ona moleng wa 11.
dithoto (2)
- 5.6 Bopa polelomararane ka ho qetella polelwana ena e latelang.
Ha Nthabiseng a fihla sekolong se phahameng ... (2)
[10]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 30
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 70